

כל ישראל ערבים זה בזה

מים ראשונים: כבר נדרשנו בעקיפין לנושא הערבות בין אדם לחברו במספר מקומות: בדברינו [היו דבריו של יהודה נראים לכל צד](#) בפרשת ויגש, [הוכח תוכיח את עמיתך](#) בפרשת קדושים, [או נצחת או נצחתי](#) בפרשת יתרו ועוד שנראה בהמשך. הפעם נדון בנושא במישרין ואם נכפול ונחזור על מקצת הדברים, הרי "אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש" (חגיגה ג ע"א) ו"דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר" (ירושלמי ראש השנה פרק ג הלכה ה).

וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו כְּמִפְנֵי חָרֵב וְרֹדֵף אֵין וְלֹא תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לְפָנַי אִיִּבְיָכֶם: (ויקרא כו לז).¹

ספרא בחוקותי פרשה ב פרק ז

"וכשלו איש באחיו" - אינו אומר איש באחיו אלא איש בעון אחיו, מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה.²

מסכת שבועות דף לט עמוד א

כל עבירות שבתורה נפרעין ממנו, וכאן ממנו וממשפחתו... וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו, וכאן ממנו ומכל העולם כולו.³ וכל עבירות שבתורה מכל העולם לא? והכתיב: "וכשלו איש באחיו" - איש בעון אחיו, מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה!⁴ התם שיש בידם למחות ולא מיחו.⁵

במדבר רבה פרשת נשא, פרשה י סימן ה

"דבר אל בני ישראל" - אלו הנודרים בנוזר, "ואמרת אליהם" - להזהיר בית דין על כך, שלא יניחו לנוזר לעבור על נזירותו. שאם יראו שירצה לבטל נזירותו, יכופו אותו כדי לקיים דבריו. ללמדך, שהגדולים מזהירים ע"י הקטנים והם נענשים על ידיהם אם לא יוכיחו אותם. וכן הוא אומר: "וכשלו איש באחיו" - איש בעון אחיו, מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה.⁶

¹ מה זה שבאנו לדרוש פסוק מהתוכחה? ואיך זה בכלל מתקשר לנושא שבחרנו? כפי שנראה מיד בהמשך, פסוק זה הוא המקור, נכון יותר האסמכתא, לאמירה המפורסמת: כל ישראל ערבים זה בזה. בינתיים, די אם נדרוש את הפסוק לטובה ונאמר שכאשר עם ישראל ערב איש לאחיו, לא ינוס מפני אף רודף ותהיה לו תקומה לפני כל אויב. רק שנלמד להחזיק ידיים איש לרעהו. אגב, יש אמרה חסידיית שעתידה כל פרשת התוכחה להידרש לטובה (לא ידענו מקורה, וכל היודע אנא יודיענו במהרה). אפילו הפסוק הקשה מכל: "ואכלתם בשר בניכם ובשר בנותיכם תאכלו" (ויקרא כו ט) עתיד להפוך לטובה ולברכה, שהבנים שומרים על כשרות וההורים יכולים לאכול על שולחנם ללא חשש (ובימינו יש לומר הוא הדין להפך, שהבנים לא יבואו עם חומרות חדשות וימשיכו לאכול על שולחן הוריהם ללא חשש...).

² פרשני המקרא מרבים לצטט את הכלל כל ישראל ערבים זה בזה בהקשר עם מצוות רבות בתורה ועל דרך החיוב. החל ממעמד הר סיני, השבעת העם [בהר גריזים והר עיבל](#), "אתם נצבים", המעמד ביהושע פרק כד וכו', וכלה במצוות בסיסיות כמו מצוות צדקה, פדיון שבויים, גאולת עבד ושדה, הוצאת אדם אחר ידי חובה בקיום מצווה וכו', שמקצתם נראה להלן. גם אנחנו חשבנו על פסוק חיובי כגון זה שבישעיהו מא ו: "איש את רעהו יעזרו ולא אחיו יאמר חזק". אך דא עקא, שהמדרש מביא דווקא פסוק בעל משמעות שלילית: "וכשלו איש באחיו" כאסמכתא לכלל החינוכי: "כל ישראל ערבים זה בזה" (לשון ששונתה מעט במהלך השנים ל"כל ישראל ערבים זה לזה"). האם ניתן למצוא לכך הסבר? הפיכת הקללה לברכה כמו אצל בלעם? עכ"פ, בפשט המדרש יש לומר שלשון המדרש "אינו אומר" כוונתו לומר "אין זו הכוונה", שהרי באמת כן כתוב בפסוק "וכשלו איש באחיו". מעין אל תקרי כן אלא כך. ראה המפרשים על הספרא ובפרט הגהות הגר"א שהגיה: "אינו אומר איש מפני אחיו וכו'".

³ ברייתא היא במסכת שבועות הדנה בחומרה המיוחדת של עון שבועת שקר או שבועת שוא, הדיבר השלישי. שבכל העבירות שבתורה רק החוטא נענש, ככתוב דברים כד טז: "לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו", ובספר יחזקאל יח כ: "הנפש החטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה" (גמרא מכות כד ע"א, דברינו [לא יומתו אבות על בנים - איש בחטאו יומת](#) בפרשת כי תצא). אבל בשבועת שקר או שוא כל המשפחה נפגעת ובהמשך הברייתא, אף כל העולם כולו. שבועה היא דבר חמור, ראה דברינו [לא תשא](#) בפרשת יתרו.

⁴ אז מה המיוחד בשבועה דווקא? הרי בכל המצוות, אנשים מכשילים זה את זה ונכשלים איש ברעהו.

⁵ אנשים כושלים איש ברעהו ונענשים האחד בעוונות השני, כאשר היה בידם למחות ואולי אף למנוע מהזולת לחטוא ולקלקל. אבל היכן שלא היה בידם לפעול, אין הם נענשים. יש גבול לערבות ולאחריות ההדדית. בכך אנו מתחברים ישירות לדברינו [הוכח תוכיח את עמיתך](#) בפרשת קדושים, שם הארכנו דיון בגדרי מצוות התוכחה וגבולותיה ובמקרים בהם אין חובת תוכחה, כפי שמרומז בפסוק עצמו: "לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא" (ויקרא יט יז). שם גם הבאנו את הגמרא במסכת שבת דפים נד-נה הקובעת: "כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה - נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו - נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו - נתפס על כל העולם כולו", ומסתיימת הגמרא שם בקטרוג מידת הדין אשר הצליחה לשנות את המידה הטובה לרעה. אך כאן, הסיום הוא חיובי יותר. יש גבול לערבות ולאחריות ההדדית. זו התוספת החשובה של הגמרא על דברי הספרא.

⁶ הדגש הוא על אחריות ההנהגה - "הגדולים" שמוזהרים על "הקטנים". כך גם דברי המאירי המובאים בסמוך, שעיקר הציווי הוא על הדיינים, החכמים והמנהיגים. כל זה מביא אותנו להציע פתרון אחר לשאלת הגמרא במסכת שבועות הנ"ל (מדוע רק בשבועה כל העולם נענש, והרי בכל המצוות כל העולם נענש!). נכון שהכלל כל ישראל ערבים זה בזה נלמד מהפסוק "וכשלו איש באחיו", על דרך השלילה והכישלון, אך זה לענין הערבות החברתית והמסגרת המדינית. עונש על הציבור (משפחה) בגין מעשה היחיד הוא

בית הבחירה למאירי מסכת סנהדרין דף מד עמוד א

דייני ישראל וחכמיהם ומנהיגיהם, צריכים הם לפשפש תמיד ולחזר ולחקור על מעשה בני עירם. ואין להם התנצלות כשיעשו הראוי על הנגלה הבא לידם,⁷ אלא צריכים לחקור ולרגל אחר הנסתרות כפי יכולתם. וכל שמתרשלים בכך, הרי הכל נענשים בנסתריהם של חוטאים, שכל ישראל נעשו ערבים זה לזה משקבלו עליהם ברכות וקללות בגריזים ועיבל כמו שהתבאר בסוטה.⁸

רש"י מסכת ראש השנה דף כט עמוד א

אף על פי שיצא מוציא - שהרי כל ישראל ערבין זה בזה למצות.⁹

רבי בחיי בן אשר ויקרא פרק כו פסוק לז¹⁰

"וכשלו איש באחיו". דרשו רז"ל: (סנהדרין כז ב) בעון אחיו, מלמד שכל ישראל ערבים זה לזה. וכן אמר משה: (דברים כט, ט) "כל איש ישראל", כל ישראל נתפסים בעון איש אחד. וכן אתה מוצא בעכשיו שהוא החוטא וכל ישראל נתפסים בחטאו, שנאמר: (יהושע ז, יא) "חטא ישראל, וגם גנבו וגם כחשו וגם שמו בכליהם", חטא היחיד תלאו על כל ישראל.¹¹ ומזה אמרו בשיר השירים רבה: (שיר השירים רבה ו, יז) (שיר השירים ו, יא) "אל גנת אגוז ירדתי", למה נמשלו ישראל לאגוז, מה אגוז אתה נוטל אחד מן הכרי כולם מדרדרין ומתגלגלין זה אחר זה, כך ישראל לקה אחד מהם כולם מרגישיין, שנאמר: (במדבר טז, כב) "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף".¹²

עניין אחד ושייך לגדרי שכר ועונש. כל ישראל ערבים זה בזה הוא הנושא של התפוררות המסגרת החברתית והמדינית ולא עונש בגין קיום מצווה או עבירה מסוימת (חמורות ככל שתהיינה). בשבועה, יש אכן חומרה יתירה משאר כל המצוות. בשאר המצוות, אין עצם החטא משית עונש סביבתי מדין שמים, אלא גורם להתרופפות הערבות ההדדית והמסגרת המאפשרת חיים מסודרים בארץ. נזכור היכן כתוב הפסוק שלנו! בברכה ובתוכחה של פרשתנו הקשורה לשיבת העם בארצו!

⁷ אין הם יכולים להצטדק ולהסתפק בכך שהם מתמקדים רק בגלוי ובנראה ואינם בודקים בנסתרות.

⁸ דברי המאירי האלה מחזקים כאמור את הצעתנו בהערה הקודמת לתירוץ קושיית הגמרא במסכת שבועות, שיש כאן עניין של לכידות חברתית ואחריות ההנהגה ולא בגדרי שכר ועונש. דברים אלה גם מקשרים את הכלל "כל ישראל ערבים זה בזה" למעמד השבעת העם בהר גריזים והר עיבל שמשם מצווה (דברים יא כט, כז יב) ויהושע מקיים בכניסתו לארץ (יהושע ח לג). (ראה דברינו [ברית הר גריזים והר עיבל](#) בפרשת כי תבוא). משם גם הקשר לפסוק בדברים כט כח: "הנסתרת לה' אלהינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת", עליו הרחבנו בדברינו [הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו](#) בפרשת נצבים. ראה בפרט שם מחלוקת ר' יהודה ור' נחמיה בגמרא סנהדרין מג ע"ב (וכאן משמע לכאורה שהמאירי נוקט כשיטת ר' יהודה שחייבים גם על הנסתרות). למרות שאצל חז"ל אין קישור ישיר בין מעמד הר גריזים ונושא הערבות ההדדית על הנסתרות והנגלות עם האמירה "כל ישראל ערבים זה בזה", ראשונים ומפרשים רבים, דוגמת המאירי הנ"ל, עושים קישור זה ואף מציינים שערבות זו היא רק (בעיקר) כאשר עם ישראל יושב כעם עצמאי, ריבון ומאוחד בארצו. (קשה אולי לדרוש ערבות כזו מפזורה מפוזרת בעולם הגם שזו התקיימה לעתים קרובות כגון בפדיון שבויים או קליטת יהודים שגורשו). בנוסף למאירי, ראה למשל פירוש כלי יקר לדברים יא כו: "והזכיר ענין זה בפרשה זו המדברת מענין הר גריזים והר עיבל, כי שם נעשו כל ישראל ערבים זה בעד זה ומצד הערבות רבים נתפסים בעוון היחיד". בכך מתקשר הנושא חזרה לפרשתנו ולספרא בו פתחנו. כאשר הערבות ההדדית איננה מתקיימת, ועם ישראל כבר לא ערב זה לזה או זה בזה - אין טעם לקיומו כריבון בארצו. אין זה עונש וגזירה משמים, אלא מציאות חברתית מדינית דתית פשוטה. לפיכך מחפש ספרא אסמכתא דווקא בפרשתנו, גם אם בפסוק בעל תוכן שילי (וזה מענה חלקי לשאלה ששאלנו בהערה 2 לעיל).

⁹ רש"י זה הוא על הגמרא במסכת ראש השנה הדנה בנושא הוצאת אדם אחר ידי חובת מצוות תקיעת שופר ע"י התוקע. ראה במשנה: "מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת, ושמע קול שופר או מגילה, אם כיוון לבו - יצא ואם לאו - לא יצא" (פרק ג משנה ז). גמרא ומשנה אלה הם אחד המקורות המרכזיים לדין יציאת ידי חובה במצווה ע"י מישהו אחר, כפי שאנו עושים למשל בכל קידוש בשבת, אפילו אם מי שמוציא ידי חובה, כבר קיים את המצווה (וכל זה בברכות של מצוות, בברכות הנהנין הדין שונה). מהגמרא בסוכה לח ע"ב (ומקורות נוספים) אפשר להבין שדין זה יסודו בכלל: "שומע כעונה", היינו שהשמיעה הפאסיבית היא בעצם כאמירה. אבל רש"י מביא את האמירה שלנו "כל ישראל ערבים זה בזה" כנימוק של דין הוצאת אדם אחר ידי חובה ע"י זולתו ומשם התגלגל הנושא לבעלי התוספות, לפירוש רבינו ניסים על הר"ף בגמרא ראש השנה שם ולספרות ראשונים וההלכה אשר האריכו לדון בגדרי ערבות זו. ואם לא טעינו, רש"י הוא המקור לכך. ביחס לגרים, אגב, מביא רש"י דעה (אבל דוחה אותה) שהכלל "כל ישראל ערבים זה לזה" משמש צידוק להרחיק אותם ולא למהר לקבלם, שמא יקלקלו את הערבות הפנימית של עם ישראל. ראה דבריו במסכת נדה יג ע"ב: ".... שקשים לישראל כספחת שאין בקיאים במצות ומביאין פורענות ועוד שמא למדים ישראל ממעשיהן מפי מורי הזקן. ויש אומר שכל ישראל ערבים זה בזה. ולא מילתא היא, שלא נתערבו בשביל הגרים דאמרינן במס' סוטה". רש"י מבין את האמירה "כל ישראל ערבים זה לזה" באופן מאד קונקרטי וממשי, עם השלכות הלכתיות וחברתיות ברורות, אבל גם שם לה גבולות.

¹⁰ רבי בחיי בן אשר, ממשפחת הרבנים המפורסמת אבן חלוה (חלואה, חלוה), נולד וחי בספרד 1255-1340, היה תלמיד הרשב"א וידוע בפירושו לתורה שכונה לימים 'מדרש רבנו בחיי'. יש להבדיל אותו מרבנו בחיי בן יוסף אבן פקודה בעל 'חובות הלבבות', שקדם לו בכמאתיים שנה. (מתוך פרויקט השו"ת של אונ' בר-אילן).

¹¹ מיד בכניסתם לארץ כושלים בני ישראל ולא מקיימים את הערבות זה בזה, בפרשת עכן אשר לקח משללה של יריחו שהיה בחרם (יהושע פרק ז, ראה איך יהושע מזכיר זאת לבני ישראל בנאום הפרידה שלו בפרק כב). וכבר הרחבנו בנושא זה בדברינו [עכך בפרשת מסעי](#).

¹² הערבות ההדדית של עם ישראל מצטיירת כערימה של אגוזים שאם אתה מזיז אחד מהם מיד מתדרדרת הערימה כולה. ראה דברינו [אל גינת אגוז ירדתי](#) בשיר השירים שם הרחבנו בכל הדימויים האחרים של עם ישראל לאגוז. ואת הפסוק "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף", הלכות ממחלוקת קרח ועדתו, נראה להלן.

ויקרא רבה פרשה ד סימן ו

תני חזקיה: "שה פזורה ישראל" (ירמיה נ יז).¹³ נמשלו ישראל לשה. מה שה הזה [אם] לוקה על ראשו או באחד מאבריו - כל אבריו מרגישים; כך הן ישראל, אחד מהן חוטא וכולן מרגישים: "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף?" (במדבר טז כב).¹⁴ תני ר' שמעון בן יוחי: משל לבני אדם שהיו נתונים בספינה, ונטל אחד מהן מקדח והתחיל קודח תחתיו. אמרו לו חבריו: למה את עושה כן? אמר להם: מה איכפת לכם? לא תחתי אני קודח?! אמרו לו: מפני שאתה מציף עלינו את הספינה.¹⁵ כך אמר איוב: "ואף אמנם שגיתי אתי תלין משוגתי" (איוב יט ד). אמרו לו חבריו: "כי יוסיף על חטאתו פשע, בינינו יספוק" (איוב לד לז) - בינותינו אתה מספק עונותיך.¹⁶

רבי בחיי בן אשר שמות פרק ל פסוק לד - מעשה קטורת הסמים

"נטף ושחלת וחלבנה". נטף הוא צרי... והוא בושם חשוב מאד, שכן אסרו רז"ל בפרק במה מדליקין להדליק ממנו, ואמרו: (שבת נה ב) אין מדליקין בצרי, והטעם למעלתו וחשיבותו גזרה שמא יסתפק ממנו. וחלבנה ריחה רע, ואעפ"כ הכניסה הכתוב בכלל הבשמים החשובים, ובא לרמוז שאין לנו להקל ברשעים פושעי ישראל שלא יהיו בכלל תעניותינו ותפילותינו, וכמו שאמר רז"ל: (כריתות ו ב) כל אגודה שאין בה ממושעי ישראל אינה אגודה. ובאור זה כי שם שמים מתעלה ומתקדש בשעה שהרשעים חוזרים בתשובה ונמנן בכלל הצדיקים, שאם לא כן הצדיקים נתפשים עליהם מפני הערבות, שהרי כל ישראל ערבים זה לזה. ומטעם זה נצטוונו במצות לולב ליקח ד' מינים באגודה אחת ולתת ערבה שאין לה טעם וריח, רמז לרשעי ישראל שאין להם תורה ומצות, בכלל האתרוג שיש בו טעם וריח, ובכלל הלולב שיש בו אוכל, וההדס שיש בו ריח, ואנו מרצים להקב"ה בכולם כאחד.¹⁷

משיבת נפש ויקרא פרק ה¹⁸

עוד הערה, שלא ידיח לב מלך או נשיא או רב על גדולתו למעלתו, כי [לא] לכבודו נפסק עליו כי אם לכבוד הציבור, שנאמר: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם". ופירש"י שכל אשר אני מדבר אליך אינו אלא בשבילם,

¹³ ראה הפסוק המלא בירמיהו שם: "שֶׁה פְּזוּרָה יִשְׂרָאֵל אֲרִיזוֹת הַדִּיחוּ הָרֵאשׁוֹן אֶכְלוּ מֶלֶךְ אֲשׁוּר וְזֶה הָאֲחֵרוֹן עֲצָמוּ נְבוּכַדְרֶאֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל". ראה איך הדרשן עושה מעבר מהפסוק המדבר על "יחסי חוץ" - על מעמד ישראל כשה פזורה בין העמים, אל "יחסי פנים" על השה המכונסת מבית שכל אבריה קשורים ותלויים זה בזה.

¹⁴ המדרש גופו הוא על הפסוק בספר ויקרא ד ב: "נפש כי תחטא" ודן בחיבור הגוף לנפש כיחידה אחת שנותנת את הדין על מעשיו של האדם. מעין ערבות פנימית באדם עצמו כישות אחת של חומר ורוח שאינם ניתנים להפרדה (משל החיגר והסומא). אבל הפסוק הספציפי שמצוטט כאן לקוח ממחלוקת קורח ועדתו. הקב"ה אומר למשה ואהרן: "הַבְּדִילוּ מֵתוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֹתָם כְּרָגֶעַךְ וְהֵם נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶן וְאוֹמְרִים: "אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד יִחַטָּא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצָף"? משה ואהרן מנסים לגונן על עדת ישראל ולהפריד בינם ובין קרח ועדתו. עצם הפניה הזו, אומר הדרשן, מוכיחה שמשה ואהרן יודעים שאכן הדבר אפשרי שבחטאו של איש אחד תסבול כל העדה ושכל ישראל ערבים זה בזה. (הביטוי עצמו לא נזכר במדרש והקישור הוא שלנו).

¹⁵ "כולנו בסירה אחת" ומי שעושה שבת לעצמו כמוהו כמי שקודח חור בקרקעית הספינה ואומר: בתוך שלי אני קודח! כנגד "זכויות הפרט" שהלכו והתקדשו בדורות האחרונים, עומדת ואף גוברת זכות הציבור וטענתו כלפי היחיד שמעשיו הלא-תקינים עולים ומציפים (מִסְפָּקִים בארמית) את כולם. נראה שהמקור לפחות לחלק הראשון של המדרש הוא במכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ב שם ניתן הקרדיט לנבוכדנצאר מלך בבל: "שה פזורה ישראל אריות הדיחו וגו' - נבוכדנצאר מלך בבל המשילן כשה: מה שה זה כשהיא לוקה מאחת מאבריה כל איבריה מרגישין, כך ישראל, אם נהרג אחד מהן כלן מרגישין ומצטערין".

¹⁶ טענת איוב היא לכאורה צודקת: אני חטאתי ואני אסבול, אני אתן את הדין על מעשי. מעין מה שאומר דוד: "וְאֲנִי הוּא אֲשֶׁר חָטָאתִי וְהָרַע הָרַעוּתִי וְאֵלֶּה הַצָּאן מִה עָשִׂי" (דברי הימים א כא יז). אבל רעיו עונים לו שהתרתו כלפי שמיא היא דבר שנוגע לכולם וחטאיו, אולי גם בשל מעמדו הציבורי, משפיעים על הציבור כולו. וכבר ראינו את הביטוי המיוחד "בינותינו אתה מספק את עונותיך" בדברינו [מכמני ויקרא רבה בפרשת ויקרא](#).

¹⁷ רבי בחיי בן אשר מזכיר לנו גם את הערבות ההדדית של ארבעת המינים (ראה דברינו [שלושה נפלאו ממני וארבעה לא ידעתים](#) על ארבעת המינים בסוכות), בפרט הערבות לערבה שאין בה טעם ואין בה ריח. כך גם הערבות של סממני הקטורת שמצרפים לה את החלבונה (או הלבונה) שריחה רע ומסמלת את פושעי ישראל שבלעדיהם אין הקהילה או האגודה שלימה. ראה דברינו [קטורת הסמים](#) בפרשת כי תשא. ערבות הצדיקים או הדיינים והחכמים לעמי הארצות או לרשעים ולפושעים איננה להיות "משטרה", לפשע, לחקור ולרגל אחר הנסתרות כפי יכולתם" כדברי המאירי לעיל, אלא להכניס אותם לתוך הקהל, אל תוך החבורה, אל בית הכנסת ובית המדרש. הם המשלימים את האגודה (ולפי זה צריך אולי לתקן את הנוסח בליל יום הכיפורים: "אנו מתירים להתפלל עם העבריינים" לנוסח: אנו מחויבים להתפלל עם העבריינים. בואו והשלימו המניין, בלעדיכם הקהילה חסרה). השוני בתפיסה מול הספרא בו פתחנו, איננו רק בגישה החיובית לעומת השלילה בפסוק "וכשלו איש באחיו", אלא גם לכתחילה מול בדיעבד. "כל ישראל ערבים זה בזה", לא כהסבר מה קרה אלא כציווי לקחת אחריות ולהיות ערב. "ערבים" כפועל ולא כתיאור לוואי.

¹⁸ פירוש למקרא ברוח האגדה והרבה בעקבות רש"י, שכתב [רבי יוחנן ב"ר אהרן לוריא](#), מאה 15 אלזס שבגבול צרפת - גרמניה. למרות שהפירוש כאן נכתב על פרק ה בספר ויקרא, הוא מתייחס לאישי הציבור הנזכרים בפרק ד שם: נשיא, הכהן המשיח.

ומביא ראיה מן: "ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וכו'".¹⁹ גם יש ראיה מפרשה זו, שהרי כהן המשיח הוא הגדול שבכולם ואם חוטא, פמליא של הקב"ה קיים. וכשהציבור חוטאים נסתלק הקדושה, כמו שפירש"י שלא נאמר בקרבנות פרוכת הקודש.²⁰ אכן רש"י מביא ראיה מויהי כאשר תמו וכו' להורות שמה רבינו בעצמו הודיע לישראל שכל גדולתו בשבילם ולא בוש, ועל זה נאמר: "והאיש משה עניו מאד". וראה גודל החשיבות הציבור שהקב"ה סילק התורה וארון הקודש מפני כבוד הציבור, שהרי הכהנים כשמברכין ברכת כהנים פונים פניהם לציבור ואחוריהם לארון הקודש.²¹ וני"ל הטעם באשר כל ישראל ערבים זה בזה כן כל ישראל זכאין זה מזה, ולא ימלט שכל תרי"ג מצות מקיימים בכל יום [בלי סיוע] מן הציבור, זה לומד וזה מלמד, זה מדקדק בציצית וזה בתפילין, זה בצדקה וזה בגמילות חסדים וכו' והבן. וזה שאמר קרח: "כולם קדושים".²²

כל ישראל ערבים זה לזה.²³

שבת שלום חזק חזק ונתחזק²⁴ מחלקי המים

מים אחרונים: ועדיין לא הזכרנו ערבויות כמו דין עגלה ערופה (ראה [דברינו בנושא זה](#) בפרשת שופטים), פרשת פילגש בגבעה (ראה [דברינו בין סדום לפילגש בגבעה](#) בפרשת וירא) והמזבח שבנו בני גד וראובן ביהושע פרק כב (עליו צריכים אנו עוד לדון).

¹⁹ שכל שלושים ושמונה שנות המדבר למן חטא מרגלים ועד ט"ו באב של שנת הארבעים בה תמו למות מתי מדבר, לא דיבר הקב"ה עם משה. כוונתו לרש"י בדברים ב ט"ז המבוססים על דברי מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה א, ירושלמי תענית ג ד, בבלי בבא בתרא קכא ע"ב. ראה אגב איך רש"י מרכך את חז"ל כשהוא אומר: "שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים לא נתייחד עמו הדבור בלשון חבה פנים אל פנים וישוב הדעת". לפי חז"ל, לא היה דיבור כלל.

²⁰ הכוונה כאן לרש"י ויקרא ד יז שמסביר למה בחטא הציבור כתוב "פרוכת" בלי המילה "קודש". וגם זה מקורו בחז"ל, מסכת זבחים דף מא עמוד ב: "תנא דבי רבי ישמעאל: מפני מה נאמרה פרוכת הקודש בפר כהן משיח, ולא נאמר בפר העלם דבר של צבור? משל למלך בשר ודם שסרחה עליו מדינה, אם מיעוטה סרחה - פמליא שלו מתקיימת, אם רובה סרחה - אין פמליא שלו מתקיימת".

²¹ ראה מסכת סוטה דף מ עמוד א: "אמר ר' יצחק: לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי כהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי שכינה", בדברינו [כה תברכו את בני ישראל - אמור אליהם](#) בפרשת נשא. ושם גם סיבות נוספות, שהשכינה מציצה מבין כתפי הכהנים. הם 'צינור' המחבר בין הקב"ה והעם.

²² הסיום בדברי קרח מפתיע. הוא קרח שגרם למחלוקת כל כך קשה בישראל! נשמח לשמוע לקח מפי שואבי המים.

²³ אפשר ששינוי הלשון ערבים זה לזה במקום ערבים זה בזה, יש בו רובד לשוני נסתר: שנהיה ערבים ונעימים זה לזה. שנקדם כל אדם בסבר פנים מאירות ובדברים ערבים לאוהן.

²⁴ אנו נפרדים בצער רב משני המדרשים הנפלאים אשר ליוונו לאורך ספר ויקרא: ספרא תורת כהנים וויקרא רבה, וגולשים היישר למדרשים הראשיים המלווים את ספר במדבר: ספרי ובמדבר רבה. אבל אל דאגה, נשוב ונידרש לויקרא רבה ולספרא בכל הזדמנות והקשר וככל שיעלו בחכתם מנוע המחשב "בור סוד שאינו מאבד טיפה" וזיכרונו הדל.